Maaliskuu 2026

Lausunto pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmasta (VNS 11/2025 vp)

Ympäristöministeriö kiittää valiokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston selonteosta liittyen pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaan.

Taustaa

Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma perustuu suoraan ilmastolakiin, jonka mukaan tällainen suunnitelma on laadittava kerran kymmenessä vuodessa. Ilmastolakiin sisältyy tarkemmat vaatimukset suunnitelman tarkoituksesta sekä sisällöstä. Suunnitelmassa tulee tarkastella päästöjen ja nielujen kehittymistä seuraavien 30 vuoden aikajaksolla eri skenaarioiden perusteella. Lisäksi suunnitelmassa on tarkoitus käsitellä kehitykseen vaikuttavia muutostekijöitä mm. teknologian alalla. Skenaarioiden avulla voidaan tarkastella erilaisia kehityspolkuja, joiden taustalla olevat lähtöoletukset poikkeavat toisistaan riittävän paljon, jotta syntyy eroja skenaarioiden kehityspoluissa tarkasteltavien parametrien osalta.

Pitkän aikavälin ilmastosuunnitelma perustuu Kansallisen energia- ja ilmastopolitiikan uudet toimet ja skenaariot (KEITO) hankkeessa laadittuihin skenaarioihin. Hankkeessa on kehitetty neljä skenaariota, joiden avulla on saatu aikaiseksi keskenään erilaisia tulevaisuudenkuvia päästö- ja nielukehityksen osalta. Skenaarioiden lähtöaihiot on kehitetty hankkeen tutkijoiden piirissä, mutta niitä on sen jälkeen jatkojalostettu vuorovaikutuksessa eri sidosryhmien kanssa.

Suunnitelman mukaan skenaariot ovat luonteeltaan ääriskenaarioita siinä mielessä, että jokaisessa on painotettu selvästi joitakin seikkoja selvien erojen aikaansaamiseksi. Suunnitelmassa painotetaan selkeästi, ettei skenaarioiden tarkoituksena ole esittää todennäköisiä kehityskulkuja, vaan niiden tehtävänä on osoittaa miten eri painotuksilla laaditut skenaariot eroavat toisistaan varsinkin ns. lopputulosten osalta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että skenaarioiden väliset erot korostuvat ajan myötä. Keskeisinä muuttujina skenaarioiden varioinnissa ovat arvot, normit ja niiden muuttuminen sekä kuvaannollinen sääntelyn ja markkinavetoisuuden tasapaino.

Ympäristöministeriön näkemyksiä

Ympäristöministeriö pitää suunnitelman skenaarioperhettä pääosin onnistuneena. Sen avulla on selvästi osoitettavissa, että skenaarioiden taustalla olevat oletukset vaikuttavat kehitykseen erityisesti pitkällä aikavälillä. Näin ollen skenaarioiden kiinnostavuus koskee erityisesti vuosien 2040 ja 2050 tavoitteiden saavuttamista. Skenaarioiden avulla ei ole yhtä mielekästä tarkastella selvästi lähempänä olevaa vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitetta ja sen saavuttamista, sillä tarkoituksena on tuoda suunnitelmassakin todetun mukaisesti mahdollisten yhteiskunnan kehityksen ja teknologioiden kehityskulkujen kartoitus tulevan ilmasto- ja energiapolitiikan valmistelun ja valintojen taustaksi. Hiilineutraaliustavoite ja siihen liittyvät toimet kuuluvatkin keskipitkän aikavälin suunnitelmien piiriin.

Skenaariotarkastelu olisi ympäristöministeriön käsityksen mukaan voinut hyötyä siitä, että globaalin toimintaympäristön muutostekijät olisi sisällytetty laajemmin skenaarioiden oletuksiin. Sellaiset muutostekijät olisivat esim. protektionismin voimistuminen ja ilmastomuutoksen eteneminen oletettua nopeammin. Vuonna 2014 valmistuneessa Low Carbon Finland 2050-hankeessa yhtenä skenaariona oli ns. pysähdysskenaario, joka tarkoitti eräänlaista ilmastokriisiä. Kun katsotaan pitkää aikaväliä, ilmastonmuutoksen vaikutukset ja riskit korostuvat olennaiseksi tekijäksi ilmasto- ja energiapoliittisessa päätöksenteossa, mikä tulisi huomioida.

Suunnitelmassa on tarkasteltu myös voimassa olevan EU-sääntelyyn perustuvan taakanjakosektorin ja maankäyttösektorin kehitystä. Tältä osin ympäristöministeriö toteaa, että EU:n ilmastosääntely näiden sektoreiden osalta on vielä epävarma puhuttaessa vuoden 2030 jälkeisestä ajasta. Tämä tarkoittaa,

että sektorimäärittelyihin voi tulla sellaisia muutoksia, joiden vuoksi ei ole mielekästä arvioida esim. taakanjakosektorin kehitystä vuoteen 2050 asti.

Ympäristöministeriö kiinnittää huomiota siihen, ettei sopeutumista ole kovin syvällisesti tarkasteltu osana skenaarioita. Sopeutumistoimien merkitys kasvaa kuitenkin erityisesti pitkällä aikavälillä. Ilmastonmuutoksen nopeus vaikuttaa myös sopeutumistarpeeseen, jonka takia sopeutumistarve olisi erilainen eri skenaarioissa, jos niiden taustalla olisi myös ilmastonmuutos yhtenä muuttujana. Sopeutumispolitiikasta ja sen näkymistä on kuitenkin lisätty yleisteksti suunnitelmaan. Sopeutumisen tarkastelu kuuluu ilmastolain mukaan pitkän aikavälin suunnitelman sisältövaatimuksiin.

Yleisesti ottaen ympäristöministeriö pitää pitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa asianmukaisesti valmisteltuna ja selkeänä kokonaisuutena. Ympäristöministeriö ei ole osallistunut suunnitelman valmisteluun.

Sally Weaver

Erityisasiantuntija